

Datum:
09/01/12

De Voorzitter van de Vaste Kamercommissie
Financiën

De Weledede Heer Ch.B. Aptroot

Uw referentie:

Wetsontwerp 33 025 Accountancy-regelgeving:

democratie en verenigingsdwang

Geachte heer Aptroot,

Onze referentie:

Accountancy regelgeving

Beroep Straatsburg, procedures CBB

Telefoon

0411-641699

De nota d.d. 22-12-2011 van de Minister van Financiën inzake het verslag van de vaste commissie voor Financiën van 2-11-2011 over bovengenoemd wetsontwerp, inspireerde tot enkele kanttekeningen. Deze worden hierna uiteengezet in de volgorde van de nota van de Minister.

Het nut van een beroepsorganisatie van accountants

Vraag 1: Liggen in de organisatie van het Nederlandse accountantsberoep niet de oorzaken voor gebrek aan kwaliteit van de door leden van de beroepsorganisaties uitgevoerde controles?

De Minister antwoordt dat het voorstel van het Limperg-overleg om meer controles als „wettelijke controle“ aan te merken om zo de stagemogelijkheden te vergroten, niet zo „weinig ingrijpend“ is als het Limperg-overleg stelt en diverse controles onder AFM-toezicht zou plaatsen, met alle uitvoeringskosten en administratieve lasten daarvan. Het Limperg-voorstel is echter eenvoudig uit te voeren in een echt pluriform NBA, het impliceert geenszins extra AFM-toezicht maar alleen een extra 'externe' accountantstitel. De Minister gaat ook voorbij aan grote financiële belangen van grotere kantoren bij handhaving van deze stage-instroom. Conclusie: dit antwoord slaat op een niet gestelde vraag met voorbijgaan aan de grote commerciële belangen die daar mee samenhangen.

Vraag 2: Op welke wijze wordt de cultuur betrokken bij het bevorderen van de eer en de stand van de accountants naast de maatregelen die in de memorie van toelichting al zijn genoemd? De Minister antwoordt dat het uiteindelijk de beroepsgroep is die het vertrouwen dat de samenleving in haar stelt alleen kan bestendigen als dat vertrouwen ook wordt beantwoord met integriteit en vertrouwenswaardigheid. Volgens de Minister laat het plan van aanpak dat de NBA eind 2010 heeft geopenbaard zien dat de beroepsorganisatie zich van deze vervulling van haar rol bewust is.

Is dit nu een antwoord op de gestelde vraag of een dooddoener? Zou deze Minister niet weten dat cultuuromslag een zeer lastig proces is, zeker als grote commerciële belangen daar mee strijden?

Positie van accountants uit kleinere kantoren

Vraag 3: Welke maatregelen worden genomen die er toe moeten leiden dat de beroepsgroep in volle breedte actief participeert in de beroepsorganisatie, wordt door deze maatregelen de inbreng van accountants uit kleinere kantoren voldoende gewaarborgd en kan de regering een aantal voorbeelden geven van maatregelen die zijn aangekondigd in het fusieplan om ervoor te zorgen dat ook kleine accountantskantoren voldoende worden betrokken bij de beroepsorganisatie? Als antwoord geeft de Minister voorbeelden hoe het fusievoorstel van Nivra en NOvAA die drieëndertig procent kleine accountants betreft in de machts- en adviesstructuur. In essentie stelt dit fusievoorstel op pagina 10 echter vast dat er slechts 3 ledengroepen komen: openbare accountants (8 bestuursleden van wie 2 uit kleinere kantoren), overheids- en interne accountants (1 bestuurslid) en de accountants in business (4 bestuursleden), in totaal 13. In de machtsstructuur hebben 33% kleine accountants dus slechts 15% (2/13) van de stemmen en dan alleen nog als een minderheid van 25% (2/8) bij de openbare accountants waar ze aanzienlijk meer dan de helft van het aantal leden uitmaken. Rechtvaardigen deze %'s de conclusie dat sprake is van evenwichtige vertegenwoordiging van alle accountants zodat de beroepsgroep in volle breedte actief participeert?

Draagvlak voor en financiële gevolgen van de fusie tussen Nivra en NOvAA

Vraag 4: Wat is de reactie van de regering op de opmerkingen van OvRAN over het democratisch karakter van de NBA, de gedwongen winkelnering en de verenigingsdwang?

De Minister antwoordt, teruggrijpend op het verleden, dat de PBO-structuur voor belanghebbenden garandeert dat elke accountant gebonden is aan hoogwaardige beroepsregels, opleidingseisen en tuchtrecht. De regering acht het van groot belang dit te behouden.

Dit laatste is zeer zeker juist maar zeker geen antwoord op de gestelde vraag. Het is ook geen rechtvaardiging voor een PBO als de beroepsregels feitelijk worden bepaald door Ifac, de opleidingseisen door de staatscommissie Eindtermen Accountantsopleiding (CEA) en het tuchtrecht wordt uitgevoerd door de Accountantskamer. Verwonderlijk is zelfs de verheerlijking van de PBO-structuur, juist nu de Kamer op 14 december 2011 besloot alle product- en bedrijfsschappen af te schaffen (motie Aptroot (33 000XV nr. 14). Met zijn stellingen over PBO's antwoordde de Minister dus op een niet gestelde vraag en overigens inconsistent met een recent besluit van de 2e Kamer.

Vraag 5: Wat is de reactie van de regering op de opmerkingen van OvRAN over artikel 11, tweede lid, van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM)? De Minister antwoordt: "Er is geen jurisprudentie bekend (ook niet van het EHRM) waarin de rechtsfiguur van een publiekrechtelijke beroepsorganisatie in strijd met het EVRM of de Grondwet is geacht."

Dit antwoord is uiteraard helemaal correct. Het bevat alleen geen antwoord op de vraag of verenigingsdwang via publiekrechtelijke beroepsorganisaties wel of niet is toegestaan.

Vervolgens stelt de Minister dat diverse nationale procedures tegen NIVRA en Minfin geen rechterlijke uitspraak hebben opgeleverd die dit standpunt van OvRAN ondersteunen en dat volgens het CBB artikel 11 EVRM alleen slaat op het lidmaatschap van privaatrechtelijke verenigingen.

Dit antwoord is juist qua CBB, onjuist qua civiel recht. Het HOF Amsterdam oordeelde dat in kort geding artikel 11 EVRM niet behandeld kon worden. De HR deed artikel 11 EVRM af met art. 81 RO (geen rechtsvraag in het belang van de rechtseenheid of de rechtsontwikkeling). Het HOF Den Haag oordeelde artikel 11 EVRM niet relevant want het voorgeschreven lidmaatschap volgt niet uit de VGC maar uit de wet. Het is wel juist dat CBB zonder enige motivatie de misvatting huldigt dat artikel 11 EVRM alleen ziet op het lidmaatschap van privaatrechtelijke verenigingen en zo OvRAN dwong tot een gang naar Straatsburg. Tenslotte bevatte de volledige vraag ook een reactie op de stelling dat: accountancy niet valt onder de uitzonderingen van artikel 11, tweede lid, van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Voorwaarde is regelgeving noodzakelijk in een democratische samenleving. De Europese jurisprudentie zou deze uitzonderingen verder beperken, genoemd artikel 11 is bedoeld "to protect everyone's freedom against the compulsory regimentation of the professions by means of closed and exclusive organizations". Aldus ook verenigingsdwang bij publiekrechtelijke beroepsorganisaties verbiedt omdat "If Contracting States were able, at their discretion, by classifying an association as "public" or "para-administrative", to remove it from the scope of Article 11, that would give them such latitude that it might lead to results incompatible with the object and purpose of the Convention, which is to protect rights that are not theoretical or illusory but practical and effective". Ter bescherming van publieke beroepsorganisaties met een zuiver registrerende functie, zoals bijvoorbeeld in de medische sector via de wet BIG zijn wel toegestaan." De Minister wil daar kennelijk niet op ingaan. Grote twijfels bestaan daarom of er sprake is van een antwoord op een niet gestelde vraag of dat de vraag niet is beantwoord.

Vraag 6: Wat is de reactie van de regering op het voorstel van OvRAN om de rol en taak van de NBA te beperken tot een hoofdzakelijk registrerende functie, door de positie van de ledengroepen genoemd in het ontwerp zodanig te versterken dat voldoende leden zelf ledengroepen kunnen instellen, zelf kunnen kiezen tot welke ledengroep zij willen behoren en de aldus samengestelde ledengroepen voor hun eigen leden de regelgeving kunnen vaststellen die de ledengroep nodig acht. De Minister antwoordt dat dit decentrale model een risico op versplintering heeft omdat de beroepsgroep zichzelf geen strenge normen meer zou kunnen opleggen en groepen accountants de mogelijkheid hebben zich hieraan met een eigen ledengroep te onttrekken en dat de verschillende beroepsregels van de ledengroepen allemaal van rijkswege streng zouden moeten worden getoetst, om een neerwaartse spiraal in de kwaliteit van de beroepsregels te voorkomen. Hierbij kunnen niet simpelweg de Ifac-regels als basis worden genomen, omdat de Nederlandse situatie soms verdergaande normstelling vergt.

Deze vraag handelt over de voorwaarden voor een echt pluriforme beroepsorganisatie zonder overigens het woord "pluriform" te gebruiken. Opvallend is dat de Memorie van Toelichting het woord "pluriform" liefst 16 maal als doelstelling van de wet opnam maar in de antwoorden dit woord geheel ontbreekt. Hoe kan anders verklaard worden dat "pluriform" nu ineens "versplintering" betekent en afglijden in kwaliteit. OvRAN is bijv. de enige beroepsorganisatie die er vrijwillig voor koos om naast wettelijke controle meer dan 10% adviesdiensten te verbieden. Juist twijfels of

de huidige NBA-normstelling kwaliteit favoriseert of concurrentie belemmert, droegen bij aan het besluit tot oprichting. Bovenstaand antwoord vol insinuaties over de kwalijke gevolgen van pluriformiteit, toont in feite aan dat de Minister en de NBA geen echt pluriform model voorstaan maar vasthouden aan de afgesproken drie ledengroepen waarbij het machtsoverwicht voor grotere kantoren gehandhaafd blijft.

Vraag 7: Wat is de reactie van de regering op de opmerkingen van OvRAN over het wettelijk monopolie voor leden Nivra of NOvAA om wettelijke controles te kunnen verrichten. De Minister antwoordt kort dat geen sprake is van een wettelijk monopolie maar dat in diverse andere wetten wel wordt vereist dat bepaalde controles door een accountant worden verricht. Dit antwoord is onjuist nu diverse leden van OvRAN strafrechtelijk worden vervolgd omdat zij de aanduiding "accountant" op enigerlei wijze gebruiken, vaak andere dan wettelijke controles niet mogen verrichten en ook sommige verklaringen niet mogen afgeven. Opmerkelijk is dat dit antwoord geheel voorbij gaat aan de volgende ook gestelde vraag: "Ten vierde wijst OvRAN er op dat het vanuit het oogpunt van consistentie in wetgeving niet passend is bij de Wet toezicht accountantsorganisaties het volgende op te merken: "Principieel wenst het kabinet geen ongeclausuleerde wettelijke monopolies voor groepen van beroepsbeoefenaren, zeker niet daar waar op grond van een wettelijke norm anderen buiten die groep ook aan de gestelde norm voldoen."(Kamerstukken II 2003/04, 29658, nr. 4) en dat "Het in principe kunnen loslaten van de exclusieve bevoegdheid de beroepsorganisaties een additionele prikkel geeft om kwaliteit te leveren"(Kamerstukken II 2003/04, 29658, nr. 3) om vervolgens een ongeclausuleerde wettelijk monopolie voor te stellen bij deze veel grotere en pluriformer samengestelde beroepsorganisatie NBA waardoor kwalificerende accountants die principieel geen lid meer willen blijven van Nivra of NOvAA zoals bijvoorbeeld leden van OvRAN, geen prikkels kunnen geven voor meer kwaliteit en democratie." Uit bovenstaande volgt dat de Minister onjuist en onvolledig antwoordt.

Accountantstitels

Vraag 8: Diverse vragen handelen over a. het onderscheid RA- en AA-titel, b. de overgangsregeling, c. oplossingen voor het geconstateerde gebrek in opleidingen via meer maatwerk, dus meer differentiatie binnen de opleiding en of het mogelijk zou zijn dat er nog andersoortige accountantstitels moeten worden ingevoerd en hoeverre daarmee al rekening moeten worden gehouden.

We beperken ons tot vraag c. die nauw samenhangt met de pluriformiteit in het beroep. In zijn antwoord haalt de Minister diverse argumenten pro en contra aan in deze langdurige discussie en sluit zijn betoog met de opmerking: "Voor het overige zal er voorlopig een situatie blijven bestaan waarin een deel van de accountants zich in meer of mindere mate moet schikken naar de eisen voor het openbaar beroep. Niet kan worden uitgesloten dat de discussies binnen de beroepsgroep en met het onderwijs leiden tot een voorstel voor een meer specialistische titelstructuur die ook beter aansluit bij de bestaande beroepspraktijk. De wetgever zal dan niet alleen de deugdelijkheid daarvan moeten beoordelen, maar ook moeten bezien of er een zodanig openbaar belang mee gemoeid is dat wettelijk beschermde titels daarmee zijn gerechtvaardigd."

Zo zijn we weer terug in de vorige eeuw. Naar aanleiding van de toenmalige operatie Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit (MDW) deden de ministers Jorritsma, Hoogervorst, Donner en Zalm vanaf 13 november 2001 de volgende voorstellen voor een herkenbare functie-aanduiding voor certificerende werkzaamheden (Kamerstukken 28090 1 tot en met 8): Iedereen die voldoet aan de wettelijke vereisten zou kunnen optreden als certificerend accountant, dus ook diegene die niet de titel van RA of AA heeft. De titels RA en AA zouden voortaan privaatrechtelijk kunnen worden beschermd en los komen te staan van de certificeringsbevoegdheid. Als compensatie voor de oprichting AFM, stapte de regering uiteindelijk af van dit praktische voorstel dat -zonder overbodige wetgeving- ook toegepast kan worden op andere accountancy specialisaties. Uit deze voorgeschiedenis alsmede het antwoord blijkt vooral dat deze Minister geen voorstander is van meer maatwerk en meer differentiatie binnen de opleiding en andersoortige accountantstitels.

Democratische inrichting door ledenvergadering en bestuur

Vraag 9: Diverse vragen handelen over het adviescollege beroepsreglementering, de vrijheid van een individueel lid om een ontwerpverordening te agenderen op de ledenvergadering, hoe wordt ervoor gezorgd dat het niet onmogelijk wordt een initiatiefvoorstel te agenderen op de ledenvergadering als gevolg van nadere procedurele regels, waarom is gekozen voor een 100 ondertekenaars van een initiatiefvoorstel en in hoeverre belemmert deze drempel kleine accountantskantoren om hun stem te laten horen? In zijn antwoord stelt de minister onder meer via het bestuurlijk toezicht erop toe te zien dat dergelijke regelingen het de facto niet onmogelijk maken om initiatiefverordeningen voor te leggen aan de ledenvergadering.

Begin 2008 stelden de toenmalige kamerleden van Vroonhoven (CDA), Heerts (PvdA) en Teeven (VVD) al vragen over een motie van de grote en middelgrote kantoren om via een wetswijziging de

invloed van 'activistische' collega's te verkleinen en zij spraken hun zorg uit over het ontstaan van een schisma. Het antwoord vermeldde toen onder meer geen aanwijzingen te zien dat er sprake is van een schisma bij de leden van het Nivra en verwijst verder naar de Minister van Financiën als verantwoordelijke bewindspersoon. Uit dit verslag¹ van de recente historie over dit schisma en de Nivra/NOvAA democratie blijkt afdoende waarom grote commerciële belangen het democratisch functioneren in de NBA afdoende zullen blijven belemmeren. De praktische middelen daartoe zijn het communicatiemonopolie van het bestuur samen met meerdere 'kleine' procedurele hindernissen en tijdsverslindende stemprocedures. Tussen de facto en praktisch onmogelijk maken, liggen nu eenmaal veel nuances. Het toegezegde bestuurlijke toezicht heeft toen niet ingegrepen en werkt nu via het adviescollege beroepsreglementering zelfs mee de invloed van 'activistische' collega's te verkleinen. De besluitvorming Nivra en NOvAA in de ledenvergaderingen 2006 heeft het bestuurlijk toezicht zelfs formeel goedgekeurd met als motivatie "de besluiten zijn in aanwezigheid van een notaris op een democratische wijze tot stand gekomen". Bij de NOvAA ledenvergadering was echter geen notaris aanwezig en het HOF Amsterdam oordeelde dat "het er op lijkt dat Nivra procedureel tekort is geschoten althans niet steeds adequaat heeft geopereerd." Uit het bovenstaande blijkt dat de voorgestelde organisatorische zetting een waarlijk democratische inrichting van het NBA onwaarschijnlijk maakt.

Vraag 10: Kunnen individuele leden of een groep leden zelf een ledengroep instellen en voorleggen aan de ledenvergadering of loopt dit proces via het bestuur van de beroepsorganisatie? Het antwoord van de Minister maakt duidelijk dat een groep leden of 100 man niet zelf een ledengroep kunnen instellen maar dit moeten voorleggen aan de ledenvergadering. Over het democratisch aansturen van dat proces is in het voorgaande punt voldoende opgemerkt.

Vraag 11: Is de vertegenwoordiging van de overheids-accountants binnen de NBA voldoende geregeld? Uit het antwoord blijkt dat de Minister gezien de getalsmatige verhouding deze vertegenwoordiging voldoende acht en er zo nodig middels het bestuurlijk toezicht op toe zal zien dat de positie van overheidsaccountants blijft gewaarborgd binnen de beroepsorganisatie. Het betreft circa 10% van de leden bij Nivra, dus circa 2000 man. Als dit aantal getalsmatig al onvoldoende wordt geacht voor een zelfstandige ledengroep, is er weinig hoop voor kleinere groepen zoals milieuaccountants, forensische accountants, registervaluators, twitterende accountants etc.

Bestuurlijk toezicht op de beroepsorganisatie

Vraag 12: Hoe verhoudt zich de keuze voor zelfbestuur en zelfregulering tot de bevoegdheden, zoals goedkeuring van een groot aantal verordeningen en nadere voorschriften, van de minister op dit terrein en kunnen deze beleidsinstrumenten invloed hebben op het democratisch functioneren van de beroepsorganisatie. In zijn antwoord ontkent de Minister samenhang tussen bestuurlijk toezicht en democratisch functioneren en het bestuurlijk toezicht dient naar zijn mening uitsluitend op handelen van de beroepsorganisatie strijdig met het 'recht' en 'algemeen belang'.

De recente historie in accountancyland leert dat 'algemeen belang' een zeer rekbaar begrip is als een ministerie vooral de status quo wil handhaven en pluriformiteit nastreeft door 10% overheids-accountants hun bestaande ledengroep af te nemen en 33% kleine accountants geen eigen ledengroep gunt. Zelfs 'recht' is een rekbaar begrip nu de Minister op relevante vragen een serieuze reactie weigert en Straatsburg zal leren dat ook het handelen van dit Ministerie strijdig met het recht kan zijn. Relevanter is echter de vraag of bestuurlijk toezicht wel nodig is als er geen sprake is van strikt wettelijke taken. De enige wettelijke taak die het NBA nu nog heeft, is het bijhouden van het register. Alle andere wettelijke taken zijn overgedragen aan het AFM, CEA of accountantskamer. Wat resteert kan iedere privaatrechtelijke organisatie ook uitvoeren. Waarom dan niet consistent de weg voor zelfbestuur en zelfregulering gevolgd zoals vanouds in de medische sector en sinds kort in product- en bedrijfsschappen? Kortom, dit antwoord is onjuist, onvolledig en inconsistent.

Consultatie

Vraag 13: In hoeverre is het bestaande horizontaal en bestuurlijk toezicht op de beroepsorganisatie adequaat?

Er volgt een antwoord van de Minister dat sterk lijkt op de slager die zijn eigen vlees keurt.

Met vriendelijke groet,
Mr. Drs. C. B.A. Spil RMC
Voorzitter OvRAN

Kort verslag recente historie schisma accountancy en Nivra/NOvAA democratie

Feiten: Eind 2006 weigerde het bestuur van Nivra twee alternatieve VGC verordeningen schriftelijk aangedragen door meer dan 40 leden op de agenda van de vergadering te zetten. Argumenten: doet afbreuk aan de bevoegdheden van het bestuur en kan procedureel niet. Noodgedwongen zijn toen maar formele 'bezwaren' ingediend tegen de bestuursvoorstellen. Het bestuur is dan wettelijk verplicht die 'bezwaren' aan de leden kenbaar te maken. In dat schrijven aan alle leden om die 'bezwaren' kenbaar te maken, kraakte het Nivra bestuur de beide alternatieve VGC voorstellen volledig af en werden de bestuursvoorstellen opgehemeld. Weerwoord bleek niet mogelijk omdat Nivra en NOvAA weigerden daar medewerking aan te geven. In de nieuwsbrieven van Nivra/NOvAA werd ondertussen wel uitvoerig stil gestaan bij de 'bezwaren' tegen de 'bezwaren'. Veel volmachten aan tegenstemmers werden niet erkend of bleken niet te zijn aangekomen. Toch bleek bij het begin van de Nivra vergadering eind 2006 een meerderheid te bestaan tegen het bestuursvoorstel VGC bij een eerste stemming over een procedurevoorstel. De vergadering werd toen uren geschorst om medewerkers van Amsterdamse Big Four kantoren naar de vergadering te sturen om te stemmen. Zo ontstond een nipte meerderheid voor het bestuursvoorstel VGC. Na jaren procederen tegen Nivra en NOvAA over deze gang van zaken concludeerde het Hof Amsterdam over die stemming dat: *"Nivra procedureel tekort is geschoten althans niet steeds adequaat heeft geopereerd"*. Dit Hof vond het onderwerp VGC echter niet geschikt voor kort geding en ging ook niet in op Europees Recht. Het HOF Den Haag bij NOvAA oordeelde dat de bevoegdheden van het bestuur werden ingeperkt in strijd met de wet en oordeelde zelfs dat de Nederlandse wet verheven was boven Europees Recht. De HR deed het onderwerp af met art. 81 RO. Bovenstaande geeft aan dat vergaderprocedures veel mogelijkheden tot sturing geven. Ieder bestuur moet een beetje sturen maar geen grenzen overschrijden die het one-man one-vote beginsel in het hart raken. Het wetsvoorstel NBA maakt de procedurele belemmeringen eerder groter dan kleiner via de opmerkingen MvT op pagina 12 en een quotum 100 i.p.v. 40.

Vergaderprocedures Eind 2007 kwam een reprise. Weer met soortgelijke problemen over volmachten en eenzijdige communicatie ten voordele van het bestuur. Nu werden de alternatieve voorstellen tegen het bestuur wel geagendeerd bij Nivra maar dit keer niet bij NOvAA. Omdat de tamtam goed was geroerd ontstond de grootste vergadering ooit bij Nivra met meer dan duizend man, gebruikelijk 100-150. De oppositie verloor smadelijk omdat alle grote en middelgrote kantoren hun medewerkers lieten opdraven. Kamerleden van CDA, PvdA en VVD stelden daarna de vraag aan de huidige staatssecretaris: *"2. Wat vindt u van het voorstel van de grote en middelgrote kantoren om met een wetswijziging te komen die de invloed van 'activistische' collega's moet verkleinen?"* Een doodoener was het antwoord. In de MvT is nu de mogelijkheid om de invloed van 'activistische' collega's te verkleinen wel opgenomen op pagina 12.

Communicatie: De uitspraak "the medium is the message" bleek waar. Met wekelijkse nieuwsbrieven, maandelijkse tijdschriften, doelgerichte mails, brieven per post en permanente communicatie via de sites en blogs, kun je als bestuur heel ver komen door het subtiel afschieten van onwelgevallige opinies etc.. Omdat de ledenbestanden en mails van leden niet beschikbaar worden gesteld aan oppositie en onjuiste communicatie niet kan worden tegengesproken, is oppositie een bij voorbaat verloren race. Typerend is bijv. de volgende reactie van de Nivra en NOvAA besturen op verzoeken om correctie van apert onjuiste bestuursmededelingen: *"Het bestuur acht het ongewenst om uitingen van bepaalde leden of groepen leden, ongeacht aard of doel, aan alle leden toe te zenden."* Het wetsvoorstel NBA doet niets om balans te zoeken in dit communicatie-overzicht van het bestuur en verslechtert dit evenwicht ten voordele van de status quo.

Bovenstaande maakt duidelijk waarom zoveel kleintjes toch niet in staat zijn het beleid te beïnvloeden. Oppositie voeren is doodeenvoudig kansloos. Het theoretische uitgangspunt van one-man one-vote werkt niet om de volgende redenen: 1. Een zeer groot belang van enkele zeer grote kantoren om hun wettelijk regelgevings- en communicatiemonopolie te handhaven tegenover vele kleintjes die individueel te weinig eigen belang hebben om veel tijd, geld en energie op te offeren. 2. Een bezoldigd bureau dat via vergaderprocedures en communicatiemiddelen, voldoende adequate technieken kan inzetten om oppositie de mond te snoeren.